

ΒΙΟΛΑ ΑΡΝΤΟΝΕ

η ατίθαση καρδιά
της Ολίβα Ντενάρο

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΦΩΤΕΙΝΗ ΖΕΡΒΟΥ



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΒΙΟΛΑ ΑΡΝΤΟΝΕ

Η αντίθεση καρδιά της Ολίβα Ντενάρο

μυθιστόρημα

Μετάφραση
Φωτεινή Ζερβού

«Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου».

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 589

Βιόλα Αρντόνε, *Η αντίθεση καρδιά της Ολίβα Ντενάρο*

Viola Ardone, *Oliva Denaro*

Υπεύθυνη έκδοσης: Ελένη Κεχαγιόγλου

Μετάφραση: Φωτεινή Ζερβού

Επιμέλεια-διόρθωση: Ελένη Μαρτζούκου

Σελιδοποίηση: Χριστίνα Κωνσταντινίδου

Copyright© Giulio Einaudi editore, 2021

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε.

(Εκδόσεις Πατάκη), 2021

Πρώτη έκδοση στην ιταλική γλώσσα από τις εκδόσεις

Giulio Einaudi, Τορίνο, 2021

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Οκτώβριος 2023

ΚΕΤ Ε054 ΚΕΠ 424/23

ISBN 978-618-07-0499-0



ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Στους γονείς μου Καρολίνα και Έντσο

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1960

1

Η κοπέλα είναι μια στάμνα, όποιος τη σπάει την παίρνει, έτσι λέει η μάνα μου.

Θα ήμουν πραγματικά ευτυχισμένη αν γεννιόμουν αγόρι, όπως ο Κοζιμίνο, αλλά όταν μ' έκαναν κανείς δε με ρώτησε. Ήμασταν μαζί στην κοιλιά της μάνας μας και ήμασταν ίδιοι, γεννηθήκαμε όμως κι αρχίσαμε να είμαστε διαφορετικοί: Εγώ με ροζ φανελάκι και αυτός με γαλάζιο, εγώ με πάνινη κούκλα και αυτός με ξύλινο σπαθί, εγώ με λουλουδάτο φορμάκι κι αυτός με ριγέ. Στα εννιά ο Κοζιμίνο είχε μάθει να σφυρίζει, με τα δάχτυλα ή χωρίς, ενώ εγώ ήξερα να πιάνω τα μαλλιά μου αλογοουρά, χαμηλά και ψηλά στο κεφάλι. Τώρα που είμαστε σχεδόν δεκαπέντε, αυτός είναι δέκα πόντους ψηλότερος και του επιτρέπεται να κάνει πολύ περισσότερα πράγματα από εμένα – να περιδιαβαίνει στα δρομάκια του χωριού τη μέρα αλλά και όταν σκοτεινιάζει, να φοράει κοντό παντελόνι και στις γιορτές μακρύ, να μιλάει με κορίτσια και αγόρια κάθε ηλικίας, την Κυριακή να πίνει ένα ποτηράκι νερωμένο κρασί, να βρίζει, να φτύνει, και το καλοκαίρι να τρέχει στην παραλία και να κάνει μπάνιο με σορτσάκι. Μου αρέσει το μπάνιο στη θάλασσα.

Η μαμά έχει αδυναμία στον Κοζιμίνο γιατί το δέρμα και τα μαλλιά του είναι ανοιχτόχρωμα, μοιάζει στον πατέρα μου· εγώ πάλι είμαι μελαχρινή, μαύρη σαν το κοράκι. Αυτός δεν είναι στάμνα. Δε σπάει. Κι αν σπάσει, κατένενα πρόβλημα.

Στο σχολείο ήμουν πάντα πολύ καλή μαθήτρια, ο Κοζιμίνο δεν ενδιαφερόταν για τα γράμματα. Η μαμά δε στενοχωριόταν, απλά του είπε ότι έπρεπε ν' ανασκουμπωθεί για να βρει μια καλή δουλειά, για να μην καταλήξει σαν τον πατέρα μου. Τον παρακολουθούσα στον λαχανόκηπο, σχυμμένο πάνω από τις ντοματιές; Δεν έμοιαζε να είχε καταλήξει κάπου· αντίθετα, πάντα του άρεσε ν' αρχίζει καινούρια πράγματα. Όπως όταν, με τα χρήματα που κέρδισε πουλώντας τα σαλιγκάρια που είχαμε μαζέψει μετά από μια μεγάλη νεροποντή, κατάφερε ν' αγοράσει κότες. Είπε ότι μπορούσα να διαλέξω το όνομά τους, κι επειδή μου αρέσουν τα χρώματα τις ονόμασα Ροζούλα, Γαλάζια, Πρασινούλα, Βιολέτα και Μαυρούλα... Ύστερα θέλησε να φτιάξει ένα κοτέτσι με σανίδες, κι εγώ του έδινα τα καρφιά, και στο τέλος έφτιαξε και την ταΐστρα για το καλάμπόκι των πουλερικών, κι εγώ του έδινα το πριόνι. Όταν όλα ήταν έτοιμα, τον ρώτησα:

«Τι λες να το βάψουμε κίτρινο;».

«Νομίζεις ότι τις κότες τις νοιάζει αν το κοτέτσι θα είναι μαύρο ή κίτρινο; Περιττά έξοδα» επενέβη η μαμά.

«Με το κίτρινο θα είναι πιο χαρούμενες και θα γεννούν περισσότερα αυγά» παρατήρησα.

«Α, ναι; Σου το είπαν στ' αυτί;» ρώτησε η μαμά.

Ύστερα γύρισε την πλάτη και μπήκε στο σπίτι μουρμουρίζοντας στη γλώσσα του τόπου της, τη διάλεκτο της

Κοζέντζα, στην Καλαβρία, που είναι διαφορετική από τη σικελική. Πάντα έτσι μιλάει όταν είναι εκνευρισμένη για να μην την καταλαβαίνουμε, γκρινιάζει που ήρθε να ζήσει εδώ στον Νότο.

Ο μπαμπάς πήρε ένα πινέλο, το βούτηξε στο κίτρινο χρώμα, το σήκωσε, κι η μπογιά έσταζε στο δοχείο όπως τ' αυγά που χτυπάμε για την ομελέτα – σχεδόν ένιωσα τη μυρωδιά της όταν τηγανίζεται. Μου αρέσει η ομελέτα.

Βάφαμε μαζί και, καθώς το πινέλο περνούσε από τις σανίδες, το χρώμα έλαμπε στον ήλιο.

«Σάλβο Ντενάρο, είσαι αγύριστο κεφάλι, κι η κόρη ίδια ο πατέρας της» είπε η μαμά όταν ξαναβγήκε στην αυλή. Κάθε φορά που θύμωνε, έτσι τον αποκαλούσε, με το όνομα και το επίθετό του, όπως η δασκάλα στο σχολείο. «Πάντα κάνεις του κεφαλιού σου. Και εσύ την καλή σου φούστα έβαλες για να βάψεις; Για όνομα του Θεού, θα λερωθείς! Πήγαινε ν' αλλάξεις, και φρόντισε να μείνεις καθαρή» είπε επιτακτικά και άρπαξε το πινέλο από το χέρι μου. «Σου έκανα γιο» πρόσθεσε απευθυνόμενη στον μπαμπά και φώναξε τον αδερφό μου.

Ο Κοζιμίνο βγήκε στην αυλή και άρχισε να βάφει ανόρεχτα, αλλά μετά από δέκα λεπτά παραπονέθηκε ότι τον πονάει το χέρι του κι εξαφανίστηκε χωρίς να τον πάρει κανείς είδηση. Εγώ στο μεταξύ είχα φορέσει πρόχειρα ρούχα και ξανάρχισα να βοηθάω τον πατέρα μου μέχρι το βράδυ, που οι κότες μπήκαν για να κοιμηθούν ευχαριστημένες στο κίτρινο σπίτι τους.

Το πρωί βρήκαμε τη μια ξερή – τη Γαλάζια. Από τη μυρωδιά της μπογιάς, φώναξε η μαμά στα καλαβρέζικα. Από τη γρίπη των πτηνών, μου ψιθύρισε ο μπαμπάς. Δεν

ήξερα ποιον να πιστέψω: Η μαμά μιλάει ασταμάτητα, παραθέτει ένα κατεβατό από κανόνες, ο τρόπος της είναι προκλητικός, σε κάνει ν' αντιδράς, να θέλεις να την παρακούσεις. Ο πατέρας μου από την άλλη μιλάει σπάνια, κι εγώ δεν μπορώ ποτέ να καταλάβω τι πρέπει να κάνω για να μ' αγαπούν.

Θάψαμε λοιπόν την κότα πίσω από τον λαχανόκηπο, κι ο μπαμπάς, με τον δείκτη και το μεσαίο δάχτυλο ενωμένα, έκανε έναν σταυρό στον αέρα.

«Αναπαύσου εν ειρήνη» είπε και γυρίσαμε σπίτι.

Τελικά και η ζωή των ζώων είναι γεμάτη πόνο.

Μετά από κείνη τη μέρα δεν ξαναβάψαμε μαζί. Η μαμά λέει ότι φταίει ο πατέρας μου που ακόμα δε μου έχει έρθει ο μαρκήσιος,* γιατί έχω μεγαλώσει σαν αγόρι. Δε μου αρέσει ο μαρκήσιος, μια φορά μόνο τον είδα και τρόμαξα. Μια μέρα, μετά το πρωινό, μπήκα στο μπάνιο και σε μια λεκάνη είδα ένα σωρό πανιά με κόκκινους λεκέδες – το νερό μέσα στο οποίο επέπλεαν είχε πάρει το χρώμα της σκουριάς. Έμοιαζαν με σώμα ετοιμοθάνατου ζώου. Μπήκε η μαμά: «Τι κοιτάς;». Απομακρύνθηκα από τον νιπτήρα χωρίς ν' απαντήσω. «Είναι ο μαρκήσιος» μου αποκάλυψε, μετά έχυσε το βρόμικο νερό και έτριψε τα πανιά με μια πλάκα σαπούνι μέχρι να καθαρίσουν, να ξαναγίνουν άσπρα. «Θα έρθει κι η σειρά σου» είπε, κι εγώ άρχισα να παρακαλάω να μη φτάσει ποτέ αυτή η μέρα.

Οι κανόνες όταν έρχεται ο μαρκήσιος είναι: Περπατάς με το κεφάλι σχυμμένο, δε μιλάς σε κανέναν και επιστρέφεις κατευθείαν στο σπίτι. Αλλά, αφού δε μου έχει έρθει

* Παλιότερη ονομασία στα ιταλικά του έμμηνου κύκλου της γυναίκας, επειδή οι μαρκήσιοι συνήθιζαν να φορούν κάπες με κουκούλα σε ζωηρό κόκκινο χρώμα για να ξεχωρίζουν από τον λαό. (Σ.τ.Μ.)

ακόμα, μπορώ ν' ασχολούμαι με τις δουλειές στον λαχανόκηπο, να πηγαίνω στην αγορά να πουλήσω βότανα, βατράχια ή σαλιγκάρια μαζί με τον πατέρα μου, να πετώ πέτρες με τη σφεντόνα στα αγόρια κάθε φορά που κοροϊδεύουν τον Σάρο, που κουτσαίνει, να τρέχω στον μεγάλο δρόμο μαζί με τον Κοζιμίνο και να επιστρέφω στο σπίτι καταϊδρωμένη, με γδαρμένα τα γόνατα. Στις φίλες μου έχει ήδη έρθει ο μαρκήσιος. Από τότε άρχισαν να φορούν μακριά, σχεδόν μέχρι τον αστράγαλο, φούστα, το πρόσωπό τους γέμισε σφυριά και το στήθος τους άρχισε να διαγράφεται κάτω από την μπλούζα. Η Κροτσεφίσσα απέκτησε και μουστάκι, και τα αγόρια έχουν αρχίσει να την αποκαλούν «Μουζολίνο».* Αυτή δεν τους δίνει σημασία, κυκλοφορεί με μια πονεμένη έκφραση και κρατάει την κοιλιά της σαν να είναι έγκυος, και όποια συμμαθήτρια συναντά επαναλαμβάνει την ίδια ερώτηση, «Εμένα μου 'ρθε ο μαρκήσιος, εσένα;», λες κι έχει κερδίσει κάποιο βραβείο.

Ο μαρκήσιος δεν έρχεται στα αγόρια. Αυτά δεν είναι όπως εμείς: Μεγαλώνουν λίγο λίγο, όχι μια και καλή.

Έξω από το σχολείο πάντα υπάρχει ένας συγγενής που περιμένει τις συμμαθήτριές μου για να τις συνοδεύσει σπίτι τους, πριν τον μαρκήσιο επέστρεφαν μόνες. Όταν συναντούν αγόρια στον δρόμο, σκύβουν το κεφάλι, αν και ξέρουν πολύ καλά ότι αυτά κοιτάζουν ακριβώς εκεί, στο σημείο όπου το φουσκωμένο στήθος πιέζει τη στενή ποδιά τόσο πολύ, που κοντεύουν να σπάσουν τα κουμπιά: χαμηλώνουν λοιπόν εκείνες το βλέμμα, αλλά κρατούν το

* Ο Τζουζέππε Μουζολίνο (1876-1956) ήταν περιβόητος ληστής από την Καλαβρία και ένα είδος λαϊκού ήρωα. (Σ.τ.Μ.)

σώμα στητό. Μοιάζουν με τις κότρες του μπαμπά. Καμαρωτές κότρες.

Η αδερφή μου, που είναι τέσσερα χρόνια μεγαλύτερη, περπατούσε κι αυτή καμαρωτή, πριν παντρευτεί. Έχει ανοιχτόχρωμο δέρμα και μαλλιά ίδια με του μπαμπά, κι όταν περνούσε στον δρόμο όλα τα αγόρια την κοίταζαν – όσο περισσότερο την κοίταζαν, τόσο κορδωνόταν· κι όσο κορδωνόταν, τόσο περισσότερο την κοίταζαν. Το ξέρω γιατί έπρεπε να είμαι συνέχεια μαζί της, να την προσέχω και να ελέγχω κάθε της κίνηση, γιατί ο αδερφός μου, που κανονικά θα 'πρεπε να είναι υπεύθυνος, το μόνο που έκανε ήταν να τριγυρίζει ανέμελος. Η αδερφή μου ονομάζεται Φορτουνάτα, αλλά μόνο τυχερή δεν είναι. Τελικά, κοίτα ο ένας και κοίτα ο άλλος, βρέθηκε κάποιος που την κοίταξε με περισσότερη επιμονή κι έμεινε έγκυος. Αποδείχτηκε ότι αυτός ο κάποιος ήταν ο Τζερό Μουσιάκκο, ο ανιψιός του δημάρχου. Το είχα μάθει επειδή μετά το βραδινό η Φορτουνάτα, η μαμά και ο μπαμπάς μαζεύονταν στην κουζίνα και συζητούσαν χαμηλόφωνα. Βέβαια δεν ήταν κανένα μυστικό, όλη η Μαρτοράνα το ήξερε.

Ο πατέρας του Τζερό Μουσιάκκο δεν ήθελε ο γιος του να παντρευτεί τη Φορτουνάτα γιατί είμαστε φτωχοί, η αδερφή μου έκλαιγε κι η μαμά χτυπούσε τη γροθιά της στο τραπέζι και καταριόταν στα καλαβρέζικα. «Ο Θεός να βάλει το χέρι του να μη μας μείνει ατιμασμένη» αναστέναζε μες στην απελπισία. Ο μπαμπάς έμενε σιωπηλός. Μου αρέσει η σιωπή. «Με την καρραμπίνα να πας να μιλήσεις με τον Μουσιάκκο, με την καρραμπίνα!» επέμενε η μαμά. Ο μπαμπάς γέμισε ένα ποτήρι νερό, το ήπια αργά, σκούπισε τα χείλη του με την πετσέτα, σηκώθηκε από το

τραπέζι, είπε μόνο ένα «Δε θέλω» και βγήκε να συνεχίσει τη δουλειά του στον λαχανόκηπο. Από εκείνη τη μέρα και για έναν μήνα δεν ξαναμίλησε κανείς, εκτός από τον αδερφό μου, που δεν πολυκαταλάβαινε τι γινόταν.

Νόμιζα ότι έφταιγα εγώ, γιατί ένα απόγευμα, αντί να προσέχω τη Φορτουνάτα, είχα πάει στο σπίτι του Σάρο να φάω ζυμαρικά με αντζούγιες, μια νοστιμιά που η Ναρντίνα, η μάνα του, μαγειρεύει ειδικά για μένα. Μου αρέσουν τα νόστιμα φαγητά. Μάλλον εκείνη τη φορά εκμεταλλεύτηκε την ευκαιρία ο τύπος κι έβαλε το μωρό στην κοιλιά της αδερφής μου.

Ένα πρωί η μαμά βγήκε από το σπίτι φορώντας τα καλά της, κι όταν επέστρεψε είχε πια σκοτεινιάσει. Την επομένη η Φορτουνάτα ξύπνησε νωρίς και άρχισε να πλέκει δύο άσπρα παπουτσάκια με το βελονάκι. Ο πατέρας μου την κοιτούσε. «Είσαι ευχαριστημένη που θα παντρευτείς αυτόν τον κύριο;» τη ρώτησε. Εκείνη κούνησε το κεφάλι και τράβηξε το νήμα από το κουβάρι. Δύο μήνες αργότερα έγινε ο γάμος, κι από εκείνη τη στιγμή το δωμάτιο ήταν όλο δικό μου.

Οι κανόνες του γάμου είναι: Φοράς άσπρο φόρεμα, διασχίζεις τον διάδρομο της εκκλησίας, φτάνεις μπροστά από τον ιερέα και λες ναι. Κατά τη διάρκεια του γαμήλιου γεύματος η κυρία Σιμπέττα, που έχει ένα όμορφο, μεγάλο σπίτι όπου πηγαίνουμε κάθε χρόνο με τη μαμά για να αερίσουμε τα στρώματα και να ράψουμε ό,τι χρειάζεται, διηγούνταν σε όλους ότι στο τέλος ο πατέρας του Τζερό Μουσιάκκο δέχτηκε να γίνει ο γάμος γιατί το είχε απαιτήσει η ξαδέρφη του, η βαρόνη Καρέρι, που της το είχε ζητήσει ο ιερέας της ενορίας, ο ντον Ινιάτσιο, που του το

είχε ζητήσει με τη σειρά της η Νελλίνα, η οικονόμος του και νονά της Φορτουνάτα, που την είχε παρακαλέσει να μεσολαβήσει η μητέρα μου τη μέρα που είχε βγει νωρίς από το σπίτι φορώντας τα καλά της.

Η Φορτουνάτα προσποιούνταν ότι δεν άκουγε τα κουτσομπολιά, όμως είχε αλλάξει: Δε στεκόταν καμαρωτή και το νυφικό ήταν τόσο στενό που οι ραφές του κόντευαν να ξηλωθούν, όχι στο στήθος, αλλά στην κοιλιά· ήταν λες κι ένα μεγάλο καρπούζι κρυφοκοίταζε κάτω από το λευκό φόρεμα. Μετά τον γάμο πήγε να ζήσει στο σπίτι του Μουσιάκκο. Τρεις μήνες είχαμε να τη δούμε, και μια μέρα τη βρήκε η Νελλίνα μέσα στην εκκλησία, χωρίς κοιλιά και πολύ ταραγμένη. Το μωρό δεν υπήρχε πια, και στο πρόσωπο και στα χέρια είχε μελανιές, είπε ότι είχε πέσει από τις σκάλες. Η οικονόμος τότε ενημέρωσε τη βαρόνη, που έκανε παράπονα στον ξάδελφό της, που επέπληξε τον γιο του και τον συμβούλευσε να φέρεται προσεκτικά στη σύζυγό του. Η Φορτουνάτα επέστρεψε στο σπίτι της, φόρεσε μαύρα και από τότε δεν τα έχει βγάλει. Δε δέχεται επισκέψεις ούτε βγαίνει ποτέ, τουλάχιστον έτσι δεν κινδυνεύει να ξαναπέσει. Ο Τζερό από την άλλη τριγυρίζει όλη μέρα μόνος ή με παρέα, σαν να είναι ακόμη ανύπαντρος. Όποτε κυκλοφορεί στον δρόμο, συνέχεια κοιτάζει επίμονα τις νεαρές κοπέλες, σαν να θέλει ν' αφήσει και στη δικιά τους κοιλιά ένα μωρό.

Εμένα δε με περιμένει κανείς έξω από το σχολείο. Μόνο άλλη μία συμμαθήτριά μου επιστρέφει σπίτι μόνη, η Λιλιάνα, αλλά αυτή είναι διαφορετική, γιατί ο πατέρας της, ο κύριος Καλό, είναι ο κομμουνιστής του χωριού. Η κυρία Φίνα, η γυναίκα του, εργάζεται όπως οι άντρες, κι αυτός δε δίνει δεκάρα που ο κόσμος μουρμουρίζει ότι είναι ανίκανος να συντηρήσει την οικογένειά του.

Ο Καλό έχει γένια και φοράει γυαλιά, δίνει την εντύπωση ότι είναι πολύ μορφωμένος, αλλά στην πραγματικότητα είναι κάλπης, λέει η μαμά, να δεις ότι με το ζόρι θα 'χει τελειώσει την τρίτη γυμνασίου. Έχει εμμονή να συζητά με τους ανθρώπους και κάθε δεύτερη Πέμπτη του μήνα συγκεντρώνει τους χωρικούς σε μια παλιά αποθήκη για δίχτυα στο κάτω μέρος του χωριού, κοντά στη θάλασσα, για να συζητήσουν τα προβλήματα της Μαρτοράνα, λες και μετά κάτι θα γίνει. Πάντα έτσι ήταν ο κόσμος και πάντα έτσι θα 'ναι, λέει η μαμά. Όσο και να αλέθεις με τα λόγια, ψωμί δε θα φτιάξεις.

Η Λιλιάνα μόνο ωφελημένη έχει βγει από τον κομμουνισμό του μπαμπά της: Βγαίνει έξω χωρίς να χρειάζεται κάποιος να την προσέχει, φοράει παντελόνια όπως

τα αγόρια, διαβάζει φωτορομάντζα και περιοδικά που δημοσιεύουν ερωτικές επιστολές και φωτογραφίες των σταρ του σινεμά. Δεν έχω πάει ποτέ σινεμά γιατί η μαμά λέει ότι οι ταινίες σου βάζουν παράξενες ιδέες στο κεφάλι, έτσι αρκούμαι στις αφίσες των φιλμ που βλέπω στους δρόμους και στους ηθοποιούς που ζωγραφίζω σ' ένα τετράδιο, πάντα στα κρυφά. Η Λιλιάννα μιλάει στους άντρες στον ενικό, κι εγώ κανονικά δεν πρέπει να τη συναναστρέφομαι γιατί δεν είναι σοβαρή κοπέλα, όμως είμαστε οι μόνες που δε μας συνοδεύει κανείς στο σπίτι μετά το σχολείο, και έτσι περπατάμε παρέα μέχρι ένα σημείο της διαδρομής. Εγώ στην αρχή δεν της μιλούσα, αλλά μια μέρα μου έδειξε ένα περιοδικό με τη φωτογραφία του Όμορφου Αντόνιο,* αυτού από την ταινία. Της ζήτησα να το ξεφυλλίσω, γιατί κάθε φορά που έβλεπα τον Όμορφο Αντόνιο ένιωθα ένα παράξενο κενό στο στόμαχι, και δε χρειάστηκε να το επαναλάβω δεύτερη φορά, αμέσως μου το χάρισε επειδή ο κομμουνισμός λέει ότι τα όμορφα πράγματα πρέπει να τα μοιραζόμαστε. Μου αρέσει ο κομμουνισμός.

Έχωσα το περιοδικό κάτω από την ποδιά μου και, όταν έφτασα σπίτι, σήκωσα τις σανίδες του κρεβατιού και το έκρυφα· εκεί έχω καταχωνιάσει ένα μισοτελειωμένο κραγιόν που βρήκα στην τουαλέτα του σχολείου και ένα τε-

* *Il bell'Antonio*, δραματική ταινία του 1960, βασισμένη σε μυθιστόρημα του Βιταλιάνο Μπρανκάτι (μτφρ. στα ελληνικά από την Μπέττυ Βακαλοπούλου: *Ο ωραίος Αντόνιο*, εκδόσεις Αστάρτη, 1984), σε σκηνοθεσία του Μάουρο Μπολονίνι και σενάριο των Πιερ Πάολο Παζολίνι και Τζίνιο Βιζεντίνι, με πρωταγωνιστές τους Μαρτσέλλο Μαστρογιάννι και Κλαούντια Καρντινάλε. (Σ.τ.Μ.)

τράδιο με τα πορτρέτα διάσημων ηθοποιών του σινεμά που τα έχω φτιάξει με μολύβι.

Όταν πηγαίναμε στο δημοτικό, η Λιλιάννα κι εγώ ήμασταν οι αγαπημένες μαθήτριες της δασκάλας Ροζάρια: Η Λιλιάννα ήταν άριστη στον πολλαπλασιασμό, κι εγώ ικανότατη στη γραμματική. Η δασκάλα καρφίτσωσε αστεράκια στην άσπρη ποδιά των άριστων μαθητριών. Οι κανόνες για να πάρεις αστεράκια ήταν: Διαβάζεις χωρίς να συλλαβίζεις, γράφεις χωρίς να κάνεις μουντζούρες και μετράς με το μυαλό σου, χωρίς να χρησιμοποιείς τα δάχτυλα. Η Λιλιάννα κι εγώ ήμασταν εξίσου καλές, εκείνη ήξερε όμως κάποιες λέξεις που είχε ακούσει στις πολιτικές μαζώξεις που οργάνωνε ο πατέρας της και καμάρωνε. Έτσι αποφάσισα να πλουτίσω κι εγώ το λεξιλόγιό μου: Η δασκάλα είχε φέρει βιβλία από το σπίτι της και τα είχε τοποθετήσει σ' ένα ράφι στο βάθος της αίθουσας, για να μπορούμε να τα διαβάσουμε όποτε θέλαμε. Είχαν λευκές και λείες σελίδες που γλιστρούσαν κάτω από τα δάχτυλά σου, πολύχρωμες φιγούρες και πάρα πολλά ζώα που μιλούσαν σαν άνθρωποι. Δε μου αρέσουν τα ζώα που μιλούν, γιατί η ομορφιά στα ζώα βρίσκεται στη σιωπή τους, όπως και στον πατέρα μου.

Εμένα μου άρεσε το λεξικό. Εκεί μέσα έβρισκα πολλές άγνωστες λέξεις που σε βοηθάνε όταν έχεις κάποιες σκέψεις στο μυαλό σου και δεν μπορείς να τις εκφράσεις. Ένα πρωί είχα ξεχάσει στο σπίτι το τετράδιο των μαθηματικών, σηκώθηκα λοιπόν και είπα «Κυρία, συγγνώμη, ξέχασα το τετράδιο στο σπίτι, θα σας εξηγήσω τι συνέβη καταλεπτώς», για να δοκιμάσω την καινούρια λέξη. Η δασκάλα, αντί να με επιπλήξει, μου κάρφωσε άλλο ένα

αστεράκι. Είπε ότι το διάβασμα θα μας σώσει και θα μας βοηθήσει να πάμε μπροστά. Εγώ δεν ήθελα να πάω πουθενά, απλώς μου άρεσε ο ήχος του επιρρήματος.

Όταν η δασκάλα Ροζάρια, στο τέλος της τετάρτης δημοτικού, έφυγε, έβαλαν τα εικονογραφημένα βιβλία σε μια κούτα και τα πήραν, ακόμα και το λεξικό εξαφανίστηκε, μαζί με όλες του τις λέξεις. Ευτυχώς είχα ήδη αντιγράψει πολλές στο τετράδιό μου και μπορούσα να κάνω φιγούρα όποτε ήθελα. Όσοι με άκουγαν με κοίταζαν με δέος, σαν να ήμουν ανώτερή τους. Η μάνα μου όχι: Όταν με ρώτησε πώς ήταν ο καινούριος δάσκαλος που είχε αντικαταστήσει τη Ροζάρια, απάντησα: «Είναι ιδιαίτερα ανιαρός». Τότε με χαστούκισε και με μάλωσε στα καλαβρέζικα: «Δεν είναι ωραίο ν' ακούγονται τέτοιες λέξεις από το στόμα ενός θηλυκού, για όνομα του Θεού!».